

Jan Griekspoor

faunabeheerder van de Oostvaardersplassen

‘Wij nemen onze volle verantwoordelijkheid, in de winterperiode maar ook jaarrond’

De Oostvaardersplassen, noem het woord en iedereen heeft een mening. Gemengde gevoelens. Enerzijds en actueel is er het grote succes van de film ‘De Nieuwe Wildernis’ met als gevolg een spectaculaire toename van het aantal bezoekers aan het gebied, maar anderzijds blijven de breed op televisie en YouTube uitgedragen beelden van creperende dieren op het netvlies hangen. Grote verontwaardiging was er in binnen- en buitenland en er waren Kamervragen. Wat in elk geval leek te ontbreken in alle commotie was de nuance, evenzeer de vraag naar het waarom en het hoe. Ik wil het weten. Verslag van een dag in het gebied met Jan Griekspoor, faunabeheerder namens Staatsbosbeheer.

Langs het raster dat het gebied afsluit van de bewoonde wereld van Almere, sjokt, in de warme zon van deze eerste lenteweek, een hoogdrachtige vos. Ze kijkt even om naar de naderende Suzuki 4WD en springt dan relaxed de dekking in. Zojuist passeerden we in het notenbos een konikhengst met zijn harem, straks gaan we het open gebied in. Tussen de kale staketsels van vervallen wilgen, zullen we grote roedels herten zien. ‘Kijk’, wijst hij enthousiast, ‘de eerste grauwe ganzenkui-kens, mooi hè.’ Lacht dan: ‘maar ook lekker voor de vossen.’

We hebben een rustige winter achter de rug, behalve het rumoer van de notoire anti's is het publicitair stil geweest rond het beheer, maar dat is wel eens anders geweest. Wat ergerde je het meest?

‘Dat de mensen die volop kritiek uiten bij navraag helemaal niet blijken te weten hoe het beheer werkt. Men heeft kritiek vanuit een andere agenda, uit vooringenomenheid of angst dat bijvoorbeeld het beleid van de Oostvaardersplassen zal overslaan naar de Veluwe. Dan kan ik tien, honderd keer uitleggen dat dat niet kan en dat wij dat ook niet nastreven, maar het komt regelmatig voor

dat ze dit niet willen horen. Om maar bij de jagers te beginnen, ook van KNJV-zijde: die vinden vaak dat de jachtbelangen worden geschaad. Neem de webcam waarmee wij het leven van een familie vossen volgen, 2,5 miljoen mensen kijken daar met plezier naar. Dat zou strijdig zijn met het jagersbelang, daar hebben ze last van.

Ook moeilijk om mee om te gaan is dat men regelmatig vanuit de emoties reageert. Iedereen heeft emoties, maar je kunt niet vanuit de emotie beheren. Men roept over wreedheid, ‘dit moet je niet willen al die ellende’, maar men komt niet met alternatieven. Abject is de beeldvorming vanuit de Stichting Welzijn grote grazers. Oude foto's die steeds weer opduiken, moedwillige manipulatie, beelden uit andere gebieden, zelfs uit andere landen. Dat beeld van die paarden op dat eilandje, drie jaar geleden, ik weet er alles van. Ik heb ze dood geschoten toen er geen perspectief meer was voor deze dieren. Geen leuk werk, maar dat lees je niet. Zij blijven maar zeggen dat die dieren allemaal creperen en een vreselijke dood moeten sterven, maar dat is niet zo. Natuurlijk gaat het wel eens mis, maar waar niet?’

Waarom denk je dat al die commotie rond jullie activiteiten in de Oostvaardersplassen ontstaat?

‘Velen zien het project Oostvaardersplassen als een bedreiging. Boeren, jagers, die bang zijn dat dit model op hun situatie toegepast gaat worden. Maar dat is onterecht. Kijk, in het buitenland heb je grote robuuste systemen waar alles zijn gang kan gaan, maar in Nederland is de ruimte per definitie beperkt. Daar heb je dus allerlei, vaak strijdige belangen. Landbouw, bosbouw, verkeer. Daar moeten we rekening mee houden. Het min of meer gesloten systeem van de Oostvaardersplassen, waar natuurbelangen prevaleren, kun je niet eenvoudigweg uitrollen naar andere gebieden. Er zullen altijd mensen zijn die liever een

ander systeem zien, maar ik vind dat dit beheer er óók mag en kan zijn in Nederland.

Je praat vooral over beeldvorming, die is in Nederland heel belangrijk. Of het beeld nu wel of niet klopt met de feiten, het is vaak leidend. Je moet er vooral voor zorgen dat niet iedereen geconfronteerd wordt met beelden die men niet wil zien, daar weten ook jagers alles van. Een incidenteel probleemgeval dat door de media wordt uitgegroot, leidt tot grote schade. Helaas is het zo dat allerlei andersdenkenden belang lijken te hebben bij een bewust gemanipuleerde beeldvorming om de publieke opinie te beïnvloeden.’

Foto: Bas Worm

Laten we beginnen bij het begin. Jullie zijn zo'n 30 jaar bezig, op de ecologische tijdschaal minder dan een zucht, maar dan toch, wat is er van de oorspronkelijke doelstellingen gerealiseerd, waarvan je zegt: dit maakt alles de moeite waard.

'De oorspronkelijke doelstellingen waren gericht op een beperkt aantal vogelsoorten als roerdomp, kiekendief en lepelaar. Gaandeweg zijn de doelstellingen bijgestuurd vanuit een algeheel ecologische visie. We zijn nu meer bezig met randvoorwaarden scheppen, het kijken naar de potenties van het gebied, de ondergrond. Hoe gedraagt het zich, wat kan er of zou er van nature voor kunnen komen? En vervolgens richt je het daar op in. Je regelt eenmalig de waterhuishouding, brengt de grazers in en dan trek je je terug. Dat betekent: de mens schept de randvoorwaarden en de natuur - flora en fauna - vult in. De natuur bepaalt het ritme, de mens volgt.'

Waarom geen rol voor de mens, die maakt toch ook deel uit van het geheel?

'De mens speelt terdege een belangrijke rol, zeker op het vlak van dierenwelzijn. Zonder de mens was het gebied er niet eens geweest. Maar in de Oostvaardersplassen zijn de natuurlijke processen sturend. Je hebt een gebied met bepaalde eigenschappen en je hebt steeds veranderende omstandigheden: regen, temperatuur, klimaat, overstromingen, vuur, het aantal grazers, noem maar op. Die factoren vormen het landschap. Hier in de Oostvaardersplassen, maar ook bijvoorbeeld op de Veluwe... de flora en fauna reageren autonoom op die processen.'

Maar jullie spelen toch een belangrijke rol wat betreft de grote grazers?

'Jazeker, daarin hebben we een actieve rol, het vroeg-reactieve beheer. We werken niet pro-actief, maar we zorgen dat het eventuele dierenleed tot een minimum beperkt blijft. Als we constateren dat het lijden geen enkel doel dient, dan schieten we dat dier dood. ... we beheren dus wel, maar dan aan de achterkant van het proces. Niet preventief, maar vroeg-reactief.'

Op basis van welke criteria?

'Op basis van de protocollen die afgesproken zijn. We laten ons daarin adviseren door de beheeradviescommissie, waarbij ICMO (een internationale commissie van experts op allerlei gebied, biologen, ethici, diergeneeskundigen) een belangrijke onderlegger voor het beleid levert. Zij heeft ook het systeem van vroeg-reactief beheer aangedragen. Kort en goed, je wordt

geboren en je gaat dood, zo is de natuur. Maar je moet daarbij wel beseffen dat je in een Nederlandse context zit, met aandacht voor aspecten als dierenwelzijn. Vandaar dat vroeg-reactieve beheer. Dit heeft geen grote invloed op de uitgangspunten van ons beheer; de natuur kiest en de mens handelt in het verlengde daarvan.'

Er is dus een verschuiving geweest van reactief beheer, zo laat mogelijk of helemaal niet, naar vroeg-reactief beheer. Als jager vraag ik me dan af, waarom niet nog een maand of wat naar voren: pro-actief beheren, zoals we dat overal doen. Ik neem toch aan dat jullie met al je expertise een redelijke inschatting kunnen maken van hoe de boel er voor de herfst bij staat.

'Dat zou strijdig zijn met de uitgangspunten. Dit gebied is in zoverre uniek dat er geen landbouw is en niet wordt doorsneden door verkeerswegen. Maatschappelijke criteria, zoals die bijvoorbeeld op de Veluwe spelen, gelden hier niet. We hoeven niet op dichtheden te sturen. Hier bepalen de natuurlijke omstandigheden welke dichtheden op welk moment gewenst of mogelijk zijn. Dat is een dynamisch gegeven, dat kan verschillen van jaar tot jaar. Ieder jaar varieert het voedselaanbod door klimaat of concurrentie van andere soorten, zoals ganzen. Als je, zoals op de Veluwe, gedwongen bent om te sturen op dichtheden om problemen en calamiteiten te voorkomen, ben je genoodzaakt te kiezen voor een lager aantal dieren dan de ecologische draagkracht van dat gebied mogelijk zou maken. Dat heeft tot gevolg dat je te maken krijgt met populaties die zich gedragen alsof ze constant in de groeifase zitten, die zich maximaal reproduceren. Hier speelt dat niet, van alle hinds die potentieel drachtig kunnen worden, is hier zo'n 35% werkelijk drachtig. Op de Veluwe is dat zo'n 70%. Maar begrijp me goed, dat kan daar ook niet anders. Je kunt daar niet anders dan pro-actief beheren. Je moet met lagere dichtheden werken om verkeersongevallen, land- en bosbouwschade in de hand te houden. In de Oostvaardersplassen mogen de populaties rustig een keer pieken of dalen.'

Er is maar één moment dat je kunt zien hoe de natuur selecteert en dat is aan het eind van de winter

Maar waarom is pro-actief strijdig met vroeg-reactief, het resultaat is toch hetzelfde? Jullie moeten als Staatsbosbeheer steeds meer je eigen broek ophouden. Ik denk dat je veel geld laat liggen, er zijn ongetwijfeld jagers die de portemonnee willen trekken om een hert te kunnen schieten. Stel dat je er zo'n 300 per jaar zo zou schieten, tel uit je winst!

'Nee, bij ons is de natuurlijke selectie leidend, niet het belang van de mens. De ontwikkeling en sturing van het proces gaat hier voor geld. Belangrijk is: wanneer ga je ingrijpen, op basis van welke aannames en hoe? Preventief zou je dat moeten doen in augustus en september. Onderlegger in de Oostvaardersplassen is dat de overblijvende dieren het beter zouden moeten krijgen, meer kans om de winter te overleven. Maar in de zomer en de vroege herfst zijn de dieren *allemaal* opgevet en in topconditie. Ze lopen in grote roedels heel dicht bij elkaar, ook zijn er veel vogels. Jacht zorgt dan in zo'n open gebied voor veel verstoring. Problematisch is dat je voor de winter niet kunt zien welk dier in barre omstandigheden het loodje zal leggen. Dat wil dus zeggen dat als je een extreem strenge winter krijgt en er vanuit het noorden grote populaties branden kolganzen komen om op hetzelfde stukje Oostvaardersplassen te grazen, dat je dan niet de sterkste dieren hebt om die winter door te komen.'

Ondanks dat je hier al 30 jaar rondloopt, kun jij dat ook niet inschatten...

'Nee, niemand kan dat. Ja, dieren die er sowieso slecht aan toe zijn, maar dat is een ander verhaal. Als je zou ingrijpen in een situatie waarin de dieren in topconditie verkeren, ga je aselektief te werk. Het houdt ook in dat je gevoelige samenlevingsverbanden aan flarden schiet, vooral bij paarden. Zonder het te beseffen zou je bijvoorbeeld de leidmerrie kunnen schieten. Je zou daarmee veel sociale onrust creëren en daarmee het welzijn van de dieren aantasten. Er is maar één moment dat je kunt zien hoe *de natuur* selecteert en dat is aan het eind van de winter. Natuurlijke selectie is de basis van het duurzaam

voortbestaan van een populatie dieren. De sterkste en het best aan het barre klimaat en de veranderende omstandigheden in het gebied aangepaste dieren blijven leven en planten zich voort. Dat is kortweg de essentie van het beheer in de Oostvaardersplassen. We schieten dus niet in de groeifase van een populatie, want dan moeten we nog veel meer schieten dan we nu doen. We proberen de sociale structuren intact te houden en proberen een dier aan het eind van zijn leven te schieten.'

Is er nu sprake van de zo gewenste stabiliteit?

'Ja en nee, want een populatie is nooit 100% stabiel. Het aantal dieren is de laatste drie jaar met zo'n 1500 stuks naar beneden gegaan. Dat heeft te maken met een aantal factoren, zoals het overslaan van geboorten. Af en toe zie je een heel heftige bronst, dan leveren de dieren zo'n 25 % van hun gewicht in. Als er dan een strenge winter komt is er grote uitval, vooral van mannelijke dieren en kalveren. Ook voor die laatste categorie geldt: de sterksten redden het. Belangrijk voor de populatieontwikkeling is de categorie die het eigenlijk altijd overleeft, de vrouwelijke dieren in de middenklasse tussen vijf en tien jaar; zij hebben het meeste vet. Kalveren hebben daarentegen aan het eind van de winter weinig vet, die investeren in tijden van overvloed vooral in groei. In de extreme periodes van de laatste jaren is de uitval dus het grootst onder kalveren en herten.'

De vraag die vanuit de samenleving wordt gesteld, is hoe mager je een dier mag laten worden.

'Een dier bouwt een vetreserve op in tijden van overvloed om schaarste het hoofd te kunnen bieden. Vervolgens is de vraag of een dier dat vet mag gebruiken. Wij zeggen: daar is het voor! In de winter gaat hij dat vet gebruiken, dus hij vermagerd. Dat is een normaal proces. Dat kan heel confronterend zijn, zeker als ze de laatste fase ingaan wanneer het beenmergvet wordt verteerd. Maar voordat die fase aanbreekt grijpen we in, dat betekent dat ongeveer 75 tot 80 % van het vet best gebruikt mag worden. Vroeg-reactief beheer is op drie pijlers gebaseerd: de conditie van het dier, dus de mate van vervetting, het gedrag en de omgevingscore. Die laatste wordt gevormd door weer, beschutting en voedsel. Als een dier verzwakt is en de winter is voorbij, dan zullen we niet per definitie ingrijpen, maar als het einde van de winter nog niet in zicht is...

Het klinkt allemaal goed, maar kritiek uit de samenleving gaat toch vooral over het gegeven dat de Oostvaardersplassen omrasterd is. Het zijn gehouden dieren, een soort van extensieve veehouderij en dat jullie daarin je verantwoordelijkheid niet nemen, dat je je schuldig maakt aan dierenmishandeling of -verwaarlozing.

'(Fel) Wij nemen onze volle verantwoordelijkheid, in de winterperiode maar ook jaarrond. We zijn zeven dagen per week in het veld, we monitoren nagenoeg alles. Van de sterfte nemen wij nagenoeg 85 à 90 % middels afschot voor onze rekening, ruim voordat er geen perspectief meer is voor de dieren. Die hebben tien maanden per jaar een geweldig leven hier en twee

maanden kunnen de omstandigheden slechter zijn, zoals overal in de natuur. Alles wat niet vitaal genoeg is, sterft in de winter. Wij hebben er geen enkel belang bij dieren te laten lijden, dat doen we ook niet. Die zorgplicht vervullen we op deze manier en op advies van deskundigen. Maar we gaan niet met de prikpijl aan de gang of met een baal hooi op onze rug het veld in. Iedereen die ook maar iets van het wild weet, kent de desastreuze effecten van bijvoeren. Je verstoort de hele winterstofwisseling van die dieren en zorgt ervoor dat ook de slechte dieren overleven. Met als gevolg dat je het jaar daarop een nog grotere, maar kwalitatief minder sterke populatie hebt. Uiteindelijk puilen de dieren over de hekken heen, wil je dat dan?'

Het raster...

'Of het nu een raster is, de kraterwand van de Ngoro Ngoro, een eiland of een door mensen bepaalde draagkracht van een gebied: alles heeft zijn grenzen. Dat betekent ook dat alles gelimiteerd is.'

Dan moet je dus regulerend optreden...

'Ja, maar alleen als dat aan de orde is. Ook de Oostvaardersplassen houden ergens op. Het kan dus zijn dat als de Oostvaardersplassen wordt verbonden met het Hollandse Hout en er daar schade gaat optreden aan flora en fauna, dat we ter plekke meer traditioneel gaan beheren. Er zijn daar verschillende functies die een plek hebben: natuur, maar ook recreatie, landschap en verkeer.'

Welke rol zie je voor de politiek weggelegd?

'Politici zijn belangrijk, ze vertegenwoordigen de Nederlandse samenleving, maar de politiek lijkt soms wat inconsistent. Wat wij vooral moeten blijven doen, samen met andere organisaties die zich met natuurbescherming of -beheer bezighouden - ook de KNJV - is de politiek voeden met feiten en cijfers. Anders dreigen de emoties de overhand te krijgen. Probeer in ieder geval te kijken wat je bindt en niet waarin je verschilt.'

We rijden weer terug, doorkruisen de voor Nederlandse begrippen bijna niet te bevatten uitgestrektheid van de Oostvaardersplassen, een grijs-zwart tapijt van brandganzen vult het beeld bijna van horizon tot horizon. Hij stopt, pakt routineus de kijker van het dashboard, een roedel geweidragers is alert maar niet onrustig. Een paar herten die net afgeworpen hebben, verheffen zich tegen elkaar, bijna liefdevol geeft hij commentaar bij wat hij ziet, wijst: kijk dat is al een oude meneer, goed de winter doorgekomen, (lacht), nou ja winter... 'Ben je trots op wat je hier doet?' vraag ik. 'Ja,' zegt hij zonder een spoor van twijfel. ■

Wilt u reageren op dit artikel?

In de Facebookgroep van de KNJV vindt u een stelling naar aanleiding van dit artikel. U vindt de Facebookgroep via www.knjv.nl > contact

JAN GRIEKSPoor (1957) werd geboren in Hillegom en had van jongsaf aan belangstelling voor het agrarisch bedrijf. In 1979 trad hij als landbouwkundig medewerker in dienst bij de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders. In 1994 werd hij bij deze rijksdienst aangesteld als opzichter natuurterreinen in Flevoland. Vanaf 1996 is hij werkzaam bij Staatsbosbeheer waar hij als boswachter is belast met monitoring/inventarisatie en het faunabeheer in de Oostvaardersplassen, Flevoland en op de Veluwe. Jan Griekspoor is getrouwd, heeft drie kinderen en woont in Swifterbant.

Foto: Jan van der Greef

